

čanstvom svojim primjenjuje nam tu milost. Kao čovjek Isus je trs, a mi loze; kao čovjek on je glava, a mi udovi otajstvenoga tijela njegovoga; kao čovjek on je drugi Adam, po kojem dobismo duhovni život, kao što smo ga izgubili u prvom Adamu Istina, čovjek Isus samo je po tome životvorac, što je Bog i što je ljudska mu narav bitno sjedinjena s božanstvom; ali baš stoga, što je presveto čovječanstvo njegovo tako divno uzvišeno nad sva stvorenja u sferu božanstva, podvrženi su mu svi stvorovi, i stoga ima zadaću, da nam kao posrednik daje božansko svijetlo i življenje. Od prvoga trena, kad je počelo da eksistira to sveto čovječanstvo Isusovo, sav je vrhunavni život ovisio o njemu i na njega je bio upravljen. Duše sviju, što tada življahu, upravljahu svoj pogled na Krista, dakako nesvjesno, kao što se sunčanica obraća suncu. Samo jedna je to činila svjesno — Marija, blagoslovena među ženama. Drugi podoše pomalo njezinim tragom

Kulminacija. Za zemskoga svoga života Krist nije htio da djeluje sva posvećujuća snaga njegovoga: on djeluje vazda samo u Duhu Svetomu, a taj nije još zapravo došao na svijet. Isus je morao da uzade na nebo, da razriješi svu posvećujuću snagu, koja je još bila kanoti vezana, sapeta. Dolaskom Duha Svetoga padaju ogade. To vidimo jasno na apostolima: prije tako malodušni, slavični, boje se patnje — postase sasvim preporodeni, prosvjetljeni, jaki u vjeri, srčani, spremni sve podnijeti za evanđelje, pa i smrt. Zato im je Spasitelj na rastanku rekao: „Nego što vam ovo rekoh, žalosti se napuni srce vaše. Ali ja vam kažem istinu: bolje je za vas, što ja idem; jer ako ne odem, utješitelj ne će doći k vama; ako li odem, poslat ću ga vama“. (Iv. 16, 6. 7.). I tad se dogodilo, što u našeg Sunca nema analogije: sunce vrhunaravnog života pomnožilo se; ovo sunce nije vezano na jedno mjesto. Sunce-Krist bivaše nazočan na sve više mjesta u Euharistiji. Tu je Isus blizu svakom čovjeku dobre volje, rasvjetljuje ga i nadahnjuje, krijepti i oživljuje ga, djeluje neprestano . . . Zemlja se pretvorila u sunčano carstvo!

Pita se: vrijedi li o ovom suncu, o Euharistiji, ono, što rekosmo prije o Kristu Gospodu, da naime od nje izvire sav vrhunaravni život i sva vrhunarayna snaga? Bi li zemlja, gledana u svijetlu vjere, bila obavita smrtonosnom tamom? — O tome u drugoj prigodi.

Sarajevo.

E. Springer D. I.

PALEONTOLOŠKI TRANSFORMIZAM. *)

Po A. Acloqueu priredio Jek.

Dosad smo promotrili tri razna transformistička sistema. Prijedimo sad na *paleontološku* formulu evolucionističke nauke: tu smo bar na zemljištu opažanja, jedino znanstvenom, jedino poštenom, i prirodoslavci, koji tu rade, jesu ljudi iskreni i uvjereni, koji su odlučili, da će izbaciti i najzamamljiviju teoriju; ako se posve i jedino ne oslanja na dokazane činjenice.

Paleontološki transformizam traži za se jednu jeditu hipotezu, doduše glavnu i bitnu, naime, da priznamo *neomeđenu sposobnost vrsta za poprimanje raznih oblika i prelaženje iz jedne u drugu!* Polazeći s ovog stanovišta — o kojem bi se mogli još dugo prepirati, no to ne ulazi zasad u ovu našu raspravu — on iskreno traži u naslagama kore zemaljske sve

*) V. „Život“ I. br. 4. 5. 9.

oblike, što se tu okamenjeni kriju, pa se trudi da pronađe odnošaje, rodbinstvo, kronološki vez, što ih spaja, i koji bi u hipotezi descendencije i istokrvnog praroditeljstva dopustili, da odredimo, *kako je protekla ta descendencija.*

Nekoliko navoda uzetih iz knjige Depéretove, u kojoj se ex-professo raspravlja o transformizmu, a koja nam je u tom pitanju dosad bila vodiljom, omogućit će nam, da procijenimo — ne upuštajući se u vrijednost same hipoteze — koliko će ovaj oblik transformizma moći zakonito da ispuni velike nade, koje u nj nauka stavlja, i je li napokon pozvan, da saspe moćno svijetlo, što će predobiti za se i protivničke glasove.

Jedina točka, koju je paleontologija jasno razotkrila, jest eksistencija nizova srodnih i susjednih vrsti, male doduše razlike, no ipak različitih jedna od druge, a kod kojih možemo da to nizanje pratimo tijekom cijela jedne geoiške višemanje odulje perijode.

„Nego osim toga što ti nizovi nijesu redovito neprekidni, već kriju dosta praznina u sebi, ne ćemo ipak zaboraviti, veli Depéret, da ima neizmjeran broj stvorova bez ikakova posrednoga veza i da odnošaji velikih odjela životinjskoga ili bilinskoga carstva nijesu nimalo tako uski, kako ih teorija treba. I sam *archaeopteryx*, kojega prešlavno progašasće rasvijetlilo rodbinstvo dvaju tako različitih rodova, kao što su ptice i gmazovi, tek vrlo nepotpuno ispunjuje tu prazninu pa ne može da nam označi onu tačku, iz koje se oba razreda odijelila jedan od drugoga. Nemamo posrednog spoja dvoživaca i gmazova. I sisavci ostaše osamljeni i bez prelaza, a širokog jarka, što ih odvaja od drugih kralježnjaka, ne može poreći ni jedan zoolog; ne poznajemo pače zastalno nijednog tipa sisavaca u stanju okamenine, što bi se tako približio nižim kralježnjacima, kao što je sadašnji australski *kljunaš* (*ornithorhynchus*). I najvatreniji pristaša descendencije teorije mora priznati, da su okameninski vezovi razreda i redova obaju carstva brojem doista posve neznatni“.

„Istina je, imade usred velikih skupova cijelih nizova oblika, što nam ne dokazuju samo veliku pruživost i rastežljivost bića, nego nas i obavješćuju o načinu, koji su ti nizovi tijekom vremena kod preobražaja slijedili. Ali i na tom putu puno je laglje gomilati vjerovatnosti nego donijeti nepobitne činjenice. Genealoško stablo, što bismo mogli sastaviti oslanjajući se na morfologiju i na kronološke redove, jest djelo subjektivnog osjećanja pojedinog opažatelja“.

Morao sam da doslovce iznesem cijeli ovaj navod poradi znamenitosti izjavā, što ih u sebi krije, a ta znamenitost raste još i više radi velikog ugleda, što ga uživa učenjak, koji je gornje riječi napisao.

Iz toga jasno slijedi ona nemoć, u kojoj se nahodi paleontologija, u današnjem svom stanju, da pronađe blizu

krvnu srodnost životinjskih i bilinskih rodova u davnim vremenima i da uslijed toga transformizmu pruži onaj sigurni i dokazani temelj, što ga uzalud traže i očekuju za tu nauku oni, kojima se još nipošto ne čini dosta potvrđenom, a da uz nju mirna srca mogu da pristanu.

No, može li toga nedostatka paleontoloških dokaza jednoga dana nestati uslijed novih pretraživanja i prekapanja, a budući radnici na tom polju mogu li se i smiju li se jednom nadati, da će pred nás ili bar pred naše potomstvo iznijeti nesumnjive dokaze toga krvnog srodstva vrsti počevši od današnjeg životinjstva i bilinstva pa sve do prvobitnih bića, što bi imala čast, da nam se predstave kao zajedničko porijeklo obaju carstva žive prirode?

Jer se takovo pitanje tiče budućnosti, mogao bih preko njega slobodno prijeći na dnevni red, jer se zasad bavimo samo dosadanjim transformizmom. Budi nam dopuštena ipak jedna mala primjedba. Prema svima pa i najvjerovatnijim izgledima paleontološka će formula transformizma uvijek naići na silne praznine, koje će materijalno i stvarno biti nemoguće da se ikad ispune.

One naslage zemaljske kore, što bi u tom pogledu trebalo pretražiti, a koje po svoj prilici odgovaraju vrlo dugim razdobljima, i za kojih se život u mnogostrukim i već zapletenim oblicima razvio, nijesu još nikad nijedne okamenine na svijetlo iznijele, a neće je bez sumnje nikad ni iznijeti.

Ostaci, što se našli u najstarijim onim slojevima, u kojima su paleontolozi otkrili tragove života, ne samo da ne pripadaju prvotnim i prapočetnim bićima, već predstavljaju nasuprot tragove vrlo razvijenih u svojoj ljestvici vrsti, kao što su mekušci, i raci, pa posvjedočuju, da su ti slojevi znatno kasniji od one dobe, koja je gledala, kako se po prvi put javlja život na površini naše zemlje.

Da mognemo dakle naći početke krvnoga srodstva, koje se za znanost po prvi put otkriva tek u vrlo savršenom i naprednom stadiju, trebalo bi ići još više unatrag i prekopati mnogo starije naslage. Ali nam baš te naslage ne će moći ništa pružiti, jer se u nedogledno nekoć vrijeme, kad su se zajedno s možebitnim ostancima svoga životinjstva i bilinstva slegle, došle u dodir s kao jiješto mekom, pače žitkom tvari, što se u središtu zemlje pod 2000 stupnjeva topline nalazi, pa se s tim tijestom djelomice sile, a djelomice kemički pretvorile i onda kristalizovale — ako je uopće u tim slojevima bilo kakvih ostanaka života! I svi ostaci, svi tragovi bića, — koja su možda u ono doba živjela, propadoše i u vatri izginuše.

To su arkivi, na koje je vatra došla; nitko ih više ne otkri, a znanost mora da se odluči na iskrenu izjavu, kako joj ne će biti moguće da sazna, koje je oblike poprimio život od prvotnih vrsti pa sve do mekušaca i rakova pretkambrijskih, koji su,

koliko znamo, najstariji, ali ipak još uvijek rani u prisposobi s. dobom prvih pojava života na zemlji. To je cijelo jedno doba što nam je oku izmaklo, a možda najdulje trajalo.

Stoga, stavljajući si pitanje, „moramo li se zauvijek odreći riješenja ili bar ozbiljnijeg nastavka istraživanja toga zanimivog pitanja o počecima života na zemlji“, Depéret ne pozna boljeg odgovora, nego da nam pesimistički rekne: „Jest, nažalost, priznat nam je, da će se po svoj prilici tako nekako ova stvar i svršiti“.

SAKRIVENI SVIJET.

„Čovjek je slika Božja“, i to ne mrtva, nego puna života, i to takvog života, u kom se zrcali biće Božje.

Promotrimo samo nekoliko crta na toj slici. Cijeli neizmjerni svemir, vidljiva i nevidljiva bića, od anđela do najsitnije travke, oživljuje neizmjerni Duh, Bog, svagde prisutan, neprestano radin. Kao iz nepresušivog izvora izljuje se na sva stvorenja nebrojeno obilje savršenosti.

Sva bića — od neizbrojivog zviježđa do prozirne maglice u prodolinama zemaljskim, giba jedan negibivi Gibalac.

Od jednostavnih elemenata sastavlja nestvoreni Duh najzamršenije mehanizme i organizme, koji nas svojim sastavom začuđuju.

Tko će shvatiti veze, što opstoje između svijetova, što kruže nad nama? Tko li prodrijeti u zakone svijetla, munjine, magnetizma? A ipak sve je u najljepšem redu i harmoniji.

Pogledajmo sada čovjeka! Nije li njegovo tijelo veća umjetnina od sveg vidljivog? Ne izrazuje li on svojim tijelom cijeli svemir — sve njegove zakone — ali savršenije, premda u manjem obliku? I dok je tijelom svojim predstavnik i izraz vidljivog svijeta — dušom svojom izrazuje samog Boga.

Nad materijom, tijelom lebdi duša i uzvija se nad svaki atom, prožima svaki molekul, u cijelom tijelu je prisutna — i u svakom dijelu — jedna je — a u isti čas obavlja najraznovrsnije radnje: oživljuje tvar, raspoređuje, vegetira, osjeća, misli, teži. Kao što Bog giba sve i upravlja sve, tako i duša giba i upravlja sa zamršenim strojem kostura, mrežom tetiva, živaca, arterija i venâ.

Kao što u Bogu opstoji sve, što je stvoreno, na duhovni i uzvišeniji način, tako i čovjek, do čegagod dopre umom svojim, sve poduhovljuje i prima u svoju nutrinju, tako da sav upoznani svijet opstoji u čovjeku na duhovni i uzvišeniji način. I u tom svijetu nutarnjem, u biću čovjekovu, jest njegovo kraljevstvo. Spoznajne moći — sa umom kao vrhovnom spoznajnom moći — prodire čovjek u samog sebe, i u vanjski svijet.